

**ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН
ПРИЛЕЖНОТО МОМЧЕ И
НЕВИДИМИЯТ**

Превод от руски: [Неизвестен], 1969

chitanka.info

„Искам да завърша с отличие гимназия, след това институт, а после да направя откритие.“

Не помня в кой клас, в кое от съчиненията с вечна тема „Какъв бих искал да стана“ Илюша Груздев написа тези редове. Тогава той беше четиринадесетгодишен, а може би и седемнадесетгодишен. Но го виждам ясно и сега: момче в сива куртка, с разкопчана яка и зачервен от старание врат, надвесено над акуратната тетрадка, в която с акуратен почерк вписва желанието си да направи откритие, виждам го да попива акуратно последната дума.

От самохвалство нямаше и следа. Груздев никога не се хвалеше, никога не летеше в облаците. Той грижливо следваше изработената от самия него програма. Щом един път бе написал „искам да завърша с отличие...“, той просто завърши гимназията с пълна петица.

В института той бе за нас жив укор. Кой ще избяга от лекция, за да отиде на концерт, Илюша си седи от звънец до звънец и с кръгъл ситен почерк записва лекцията дума по дума. Кой ще се влюби и науката ще престане да съществува за него, Груздев ще стои до тъмно в лабораторията и ще прелива разни течности от колби в епруветки и обратно. Кой ще прегракне от спорове за живота и изкуството, той се грее на зелената светлина на лампите в читалнята. Сякаш уверен автопилот водеше Илюшка през разните съблазни и пречки от точка до точка в неговата програма. „Нали знаете, иглата затова може да мине леко през твърд материал, защото е тънка“ — каза ни той веднъж, когато го бяхме попритиснали сериозно. Каза го сериозно, убедено и отново се наведе над книгата.

Тайно ние го сравнявахме с онзи Чехов герой-учен от разказа „Скучна история“, който е прилежен, но не би могъл да измисли барута. По-късно разбрах, че не сме били прави. На времето хитрецът Нютон пусна на бял свят баснята, че ябълките (което значи откритията) висят ниско и падат сами върху главата на човек. Всъщност ябълките (тоест откритията) висят толкова високо, че просто не можеш да ги достигнеш. Само геният може да ги свали с ловко подхвърлен експериментален или теоретичен камък. За тази цел освен сръчна ръка е нужен още и необикновен окомер. Но има и друг път. Старателно, ден след ден, без изхвърляния, но затова пък упорито, да се гради камък по камък пирамида от опити и факти, докато остане само да се повдигнеш от гранитния връх и да откъснеш редкия плод.

Чеховият герой умееше да гради пирамида. Вършеше това не само с нравешкото си прилежание, но и със съобразителност. Пирамидата му се издигаше наслуки, върхът ѝ бе насочен към „бялата като копейка светлина“, но дори ако нейното острие случайно се докоснеше до плодоносния клон, Чеховият учен едва ли би се сетил да протегне ръка. Той би се задоволил и с шишарка. Не, откритията не падат сами върху главата на човека!

Груздев би бил доволен, ако можеше макар и набързо да пообрули малко от небесните гроздове с откритията, затова се и самоограничаваше. Но някак все не му вървеше. Едва след години разбрах защо. Ръката му се движеше само в една плоскост и отказваше упорито да придобие гъвкавостта на гениална ръка. Пък и окомерът му изневеряваше, по-точно приличаше на бинокъл, с който се опитваме да компенсирате природното несъвършенство на зрението си. Бинокълът ни позволява да виждаме по-ясно, но за сметка на това стеснява зрителното ни поле. Груздев тъй грижливо и дълго бе изготвял своя бинокъл, че вече не беше в състояние да го махне от очите си. А да се прицелиш точно с бинокъл е дяволски трудна работа.

Естествено Груздев стана строител на пирамида. Но той знаеше как да я издигне, накъде да я насочи и къде трябва да подскочи.

Годините минаваха, а той все строеше, строеше. Спеше, ядеше и строеше. Та нали да направи откритие, пък било то и само едно, беше крайна точка на неговата житейска програма, негова цел, мечта и страст. Възхищаваха му се, по-право не от него самия, а от трудолюбието и всеотдайността му. Присъдиха му кандидатска степен, след това и докторска. Мнозина се ползуваха от неговата пирамида до такава степен, че просто беше неприлично да го отделят от научните му звания.

Изпуснах го от погледа си за много години, а когато го срещнах, намерих го все същото прилежно момче със зачервен от старание врат и грижлив почерк, записващо всичко, което се отнасяше до работата му и само до работата. Той като че ли и старееше по програма: на тридесет години се появиха бръчици и признаци на оплешивяване, на четиридесет страдаше от хемороиди, на петдесет го сполетя хипертония, а върху темето му, подобно на петлов гребен, се развяваха редки бели кичури. Но заветното откритие все още не се появяваше. Аз вече бях решил, че ще си остане ей тъй с неизпълнена

програма, но излезе, че твърде много съм подценявал прилежанието и самоограниченията.

Веднъж той дойде при мен. Лицето му сияеше от скромно тържество, съвсем като в ученическите години, когато получаваше поредната петица.

— Можеш да ме поздравяваш — рече той. — Направих откритие.

— Поздравявам те! И какво е това откритие?

— Най-последно, след тридесетгодишни усилия аз намерих начин за превръщане на човека в невидим.

— Е, и?

— Вече го проверих на практика.

Първата моя мисъл, признавам си, беше: „Нима е възможно Груздев да се е...“ И изведнъж се сетих. Всичко беше съвсем просто — той най-последно е приключил с изграждането на своята пирамида. И е откъснал онова, към което се бе протягал прилежно през целия си живот. Няма що, математическите му изчисления винаги са били безупречни.

И аз се преклоних пред него.

— Нужна ми е твоята помощ — каза тържествено той. — Предадох всички материали в Комитета за откритията и днес ме повикаха. Знаеш ли, никога не съм се сблъсквал...

Той замърда смутено пръсти. Разбрах какво има предвид. Никога не беше влизал в контакт с хора, които излизат извън рамките на чистата наука. Правил го бе да не се отвлича. От възторг, че мога да му бъда полезен, аз се хвърлих да го прегръщам. Неловко, но с достойнство той прие моите излияния.

Експертът от комисията за откритията не приличаше с нищо на сух чиновник. Беше подвижен, с високо чело и очи, които се взираха зад изпъкналите стъкла на очилата към света с неукротимо любопитство.

— Ние разгледахме вашата заявка — каза той на Груздев. — Огромно количество фактически материал! Колосална работа! Никой досега не е хвърлял толкова усилия, за да направи откритие. Паметник трябва да ви се издигне!

Груздев срамежливо сияеше.

— Просто аз цял живот се стремях към това. Само заради това...

— М-м-да! — Лицето на експерта изразяваше състрадание. — Но, знаете ли, има една малка спънка... Извикахме ви, за да ни помогнете. Откритието трябва да носи полза на хората, такъв е законът. И ми се иска да зная каква полза може да донесе вашето откритие.

— Как? — учуди се Груздев. — Невидим, всепроникващ, неуловим човек, това... това... за това са мечтали, стремили са се към него... фантасти са писали...

— А защо му е нужно на човек да бъде невидим? По времето на Уелс — за безнаказано крадене на пари. Но, извинете, в нашето комунистическо общество, където няма пари...

— М-м... Да, вие сте прав, но военно приложение, да кажем...

— На Земята отдавна цари вечен мир!

Шията на Груздев започна да почервенява.

— Ей, вярно, няма вече войни, как можах да забравя... Но нали може да има и мирно приложение?

— Какво например?

— Ами...

Груздев млъкна объркан.

— Да кажем... нали така... На плажа ако се преоблича човек... Неудобно е... И тъкмо невидимостта...

Експертът се намръщи.

Беше тъжно да се наблюдава Груздев — още малко и ще заплаче. Бях го виждал такъв само един път, когато — дали беше в седми или десети клас — изведнъж получи двойка.

— Може би човек ще е в състояние да става невидим постепенно? — попита експертът с надежда. — Да изчезнат най-напред мускулите... Това би имало известно значение за медицината.

Груздев поклати глава.

— Не, това е съвсем друг принцип. Човек или е видим, или невидим.

Експертът въздъхна съкрушено.

— Добре ме подредихте! Но хайде да помислим! Не може едно такова забележително откритие да е съвсем безполезно!

И ние започнахме да мислим. Мислехме напрегнато, мислехме до изпотпяване, нали от това зависеше съдбата на Груздев.

— Ех, защо нямаше шпиони! — пожелах си по едно време аз. — Каква находка ще бъде за тях това откритие!

— Слава богу отдавна вече няма шпиони! — отсече твърдо експертът.

Опитах се да си представя, че сам съм невидим. Може би така най-добре бих намерил изход. Ето, ставам невидим, сядам на закуска и чашката с кафе, протегната наслуки от жена ми, ме удря по рамото. Б-р-р! На улицата... Стига, не искам да ме блъскат! В лабораторията? Там, спъвайки се в моето прозрачно тяло, могат да ме залееят с нещо по-лошо от горещо кафе. Концентрирана киселина например. В гората на разходка. Е, какво пък толкова предимство би било това? В театъра? В театъра просто ще седат на коленете ми. Въпреки че...

— Открих! — подскочих от мястото си аз. — В театъра! Когато по време на действието на сцената се появява някаква сянка, подобна на Хамлетовия баща.

— Но нали такива пиеси са малко? — усъмни се експертът.

— Че какво от това? Искате полза — ето ви полза!

— Да, действително това е полза — зарадва се и експертът. — Напълно достатъчно, за да оформим невидимия като изобретение, като нов детайл в театралния реквизит.

Обърнах се към Груздев, за да го попитам какво мисли за моето предложение. Но креслото беше празно. Невидима ръка отвори вратата на кабинета, дъските на пода скръцнаха и вратата се затвори грижливо зад невидимия Груздев.

Повече не го видях. Казват, че дълго време ходел между нас невидим, за да може в това състояние по-удобно да търси приложение на своето закъсняло откритие и че накрая го премазал автомобил. Други твърдят, че Груздев се подвизавал на театралната сцена, където се появявал като привидение.

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 28/1969 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.